

POETSKI INTERESI UČENIKA RAZREDNE NASTAVE

Dr. sc. Vesna Grahovac-Pražić
vesnagp@net.hr
Damir Mesić¹
Učiteljski fakultet u Rijeci,
Odsjek učiteljskog studija u Gospiću

S a ž e t a k

U radu se govori o interesima učenika razredne nastave za lirsku pjesmu. Polazi se od značajki lirske pjesme i njenoga položaja u nastavi te postojećih istraživanja u metodičkoj literaturi. Istraživanje je provedeno u osnovnoj školi u Gospiću, u Ličko-senjskoj županiji, na odabranom uzorku učenika razredne nastave. Dobiveni rezultati prikazani su i analizirani u radu.

Ključne riječi: *interesi, pjesma, razredna nastava, učenik*

Uvod

Nastava poezije ima važnu odgojno-obrazovnu ulogu. Učenici kroz poeziju obogaćuju svoja emotivna iskustva. Upoznaju se s pjesničkom riječi kao izrazom pjesnikovog nadahnuća. Nastava poezije promiče osjećaj za lijepo, a učenici razvijaju sposobnosti izražavanja vlastitih osjećaja i raspoloženja. Pismeno i usmeno izražavaju zamišljene pjesničke slide, ulaze u svijet mašte i igre koji omogućava razvijanje učenikovih kreativnih sposobnosti.

Pjesme za djecu predstavljaju posebnu vrstu poezije. O njezinoj definiciji i ulozi su raspravljali brojni pjesnici, teoretičari i metodičari. "To nije samo primjenjen ili estetski niži oblik književnog stvaranja, već područje književnosti, koje zahtijeva i neke svoje autonomne neestetske principe". (Zalar, 1979:54) Dječja pjesma nosi obilježja duhovitih kontaminacija riječi, nonsensne tvorbe i ukidanje forsirane pouke. Ona je slikovna poezija jer slika riječima. (Hranjec, 2006.). Može se činiti lakim zadatkom definirati da je dječja poezija kao što samo ime kaže namijenjena djeci, ali njezino definiranje je kroz stoljeća izazivalo dvojbe. (Crnković; Težak, 2002.)

¹ Student učiteljskog studija u Gospiću

Prethodna istraživanja

U metodičkoj literaturi bilo je istraživanja poetskih interesa učenika. Dragutin Rosandić iznosi rezultate istraživanja u knjizi *Novi metodički obzori* (1993.) Rosandić je ispitujući skupine učitelja došao do podataka u kojem se razredu očituje interes za pojedinu vrstu lirске pjesme. Najviše zanimanja kod učenika razredne nastave ima za pjesme s motivima iz životinjskog svijeta pa za pjesme s motivima iz dječjeg svijeta. Pjesme s temama iz predmetnog svijeta ne zanimaju učenike. Ljubavna i domoljubna poezija ulazi u poetske interese mlađih osnovaca tek u trećem i četvrtom razredu.

Tijekom 1983. godine Stjepan Tenšek je sa suradnicima proveo pet opširnijih anketa (tri s učenicima, po jednu s roditeljima i dječjim pjesnicima) i tri manje, pomoćne ankete (s bibliotekarima pet zagrebačkih knjižnica, s knjižničarima triju škola i s nastavnica razredne i predmetne nastave). Pri izboru škola zastupljene su tri sociokulturne sredine.² Izabrane su tri dobne skupine učenika osnovnoškolske populacije: 3. razred, 6. razred i 8. razred. Prema Tenšekovom istraživanju u trećim se razredima najviše cijene pjesme o domovini, o prirodi te o majci i ljubavi, a zatim pjesme o radosti, sreći, ljubavi, zavičaju i o rodnom gradu.

R. Bacalja, M. Klarin i M. Jordan (2003.) proveli su anketiranje u dvije zadarske osnovne škole, ukupno 94 učenika, od toga 46 u trećem razredu i 48 u četvrtom. Anketa je sadržavala pitanja o omiljenim pjesnicima, vrstama pjesama i njihovom emocionalnom sadržaju i pitanje vezano uz motivaciju za čitanje poezije. Učenike trećih i četvrtih razreda najviše privlače šaljive i nasmijane pjesme, manje ih privlače radosne i rugalice, a najmanje ozbiljne i tužne.

Istraživanje

Učenički interesi važni su za nastavu književnosti, tako i poetski interesi. Važno je poznavati one koje poučavamo i zato je poznavanje učeničkih interesa značajno za učitelje, pisce programa, pisce čitanki i sve one koji se bave nastavom. U svijet i spoznaju književnosti najčešće dijete ulazi kroz poeziju. Nastava lirike utoliko je značajna i ne samo u razrednoj nastavi. Na oblikovanje interesa učenika utjecaj imaju običaji, tradicija, obitelj i karakteristike pojedinca. Naravno, velik utjecaj u buđenju i usmjeravanju učeničkih interesa ima učitelj.

Cilj ovog istraživanja je utvrditi privlači li više učenike razredne nastave priča ili pjesma, a posebice koje vrste pjesama i koja emocionalna ustrojstva su učenicima privlačna i zanimljiva, primaju li radije pjesme slušanjem ili samostalnim čitanjem, slušaju li radije interpretativno čitanje učitelja ili interpretativno čitanje s nosača zvuka. Istra-

² Anketirane su ove osnovne škole: gradska (osnovna škola u Utrinama), prigradska (osnovna škola u Vrapču) i seoska (osnovna škola u Zlataru).

živanje je provedeno u Osnovnoj školi „Dr. Jure Turić“ u Gospiću³ u svibnju 2008. godine.

Metodologija istraživanja

Za prikupljanje podataka je primjenjena metoda anketiranja, a instrument je bio u obliku anketnog lista sa šest pitanja, a pitanja su zatvorenog i otvorenog tipa te s rangiranjem. Traženo je da učenici navedu razloge izbora među ponuđenim odgovorima. Zastupljena je gradska sociokulturna sredina, učenici razredne nastave u Gospiću. Anketni uzorak su činila dva razredna odjeljenja prvih, drugih, trećih i četvrtih razreda. Pri istraživanju učenikove recepcije nastojalo se zahvatiti motivsko-tematske, psihološke, estetske i odgojno-obrazovne aspekte. Istraživanje je bilo usmjereno na spol kao odrednicu književnih interesa te će pokazati razlike u interesima između dječaka i djevojčica razredne nastave za poeziju. Anketa je bila anonimna i učenicima jasna. Na prvom pitanju učenici su zaokruživali slovo ispred spola kojem pripadaju, na drugom su zaokruživali slovo ispred omiljene književne vrste. U trećem zadatku učenici su rangirali vrste pjesama od najomiljenije do najmanje omiljene. Brojka 1 je predstavljala najomiljeniju vrstu pjesme s obzirom na temu, a brojka 7 najmanje omiljenu. Četvrti zadatak se odnosio na rangiranje emocionalnog ustrojstva pjesme. Brojka 1 je predstavljala najomiljenije emocionalno ustrojstvo pjesme, a brojka 5 najmanje. Na peto i šesto pitanje učenici su morali zaokružiti jedan odgovor između dva ponuđena u vezi primanja pjesme, čitanjem ili slušanjem i odabira čitanja učitelja ili nekoga drugog.

Uzorak istraživanja

Istraživanje recepcije učenika razredne nastave nužno je nametnulo i kriterije pri izboru anketnog uzorka. Anketni uzorak su činila dva razredna odjeljenja prvih, drugih, trećih i četvrtih razreda, ukupno 206 učenika.

Razredi	dječaci	djevojčice	ukupno
1. razred	50% (23)	50% (23)	46
2. razred	55% (27)	45% (22)	49
3. razred	53% (30)	47% (26)	56
4. razred	47% (26)	53% (29)	55

Ukupno 206

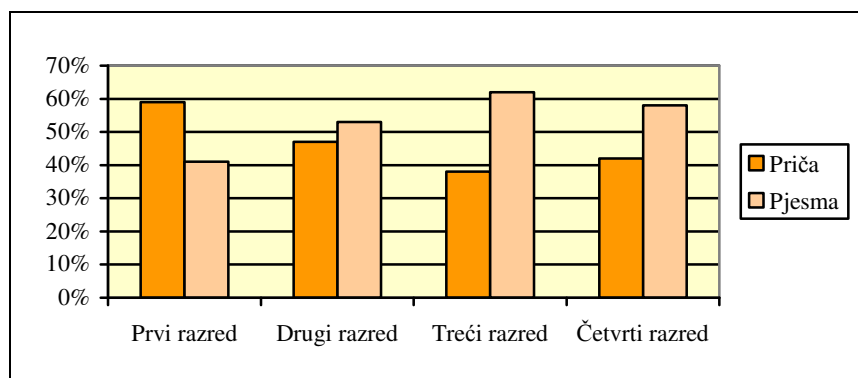
Tablica 1. Karakteristike uzorka koji je sudjelovao u anketi

³ Osnovna škola „Dr. Jure Turić“ u svom sastavu ima: matičnu školu u Gospiću sa sjedištem u Ulici Miroslava Kraljevića 15, te područne škole u Bilaju, Ribniku, Ličkom Novom, Brušanima, Trnovcu, Debelom Brdu, Smiljanu, Bužimu i Rastoci. U školskoj godini 2007./2008 broj učenika u nižim razredima je iznosio 451, a u višim razredima 434 učenika.

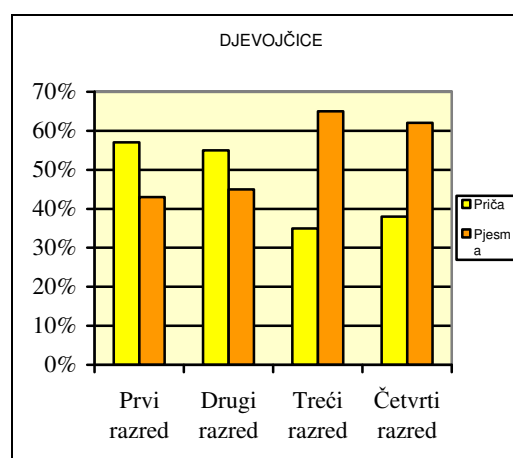
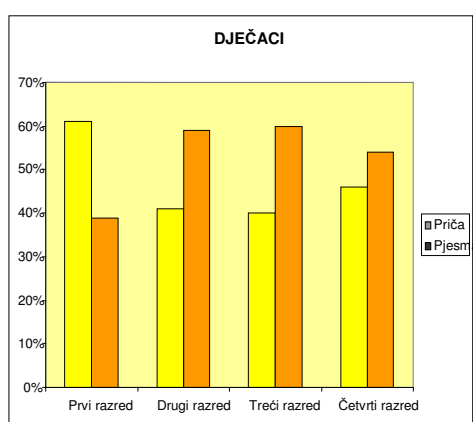
Uzorak je pokazao ujednačenost u zastupljenosti po spolu, samo je u četvrtim razredima neznatno više djevojčica. Nema značajnih odstupanja ni u broju učenika po razredima te će utoliko podatci biti vjerodostojniji.

Rezultati i interpretacija rezultata

U prvom pitanju *Zaokruži slovo ispred omiljene književne vrste!* Ponuđen je izbor između pjesme i priče da bi se utvrdio položaj pjesme u učeničkim interesima.

Tablica 2. Pokazatelji interesa za priču i pjesmu

Tablica 3. Pokazatelji interesa za priču i pjesmu po spolu

Očekivani su veliki učenički interesi za priču zbog fabuliranja, a ne za poeziju zbog posebne uporabe jezika. Samo u prvom razredu prevladava interes za priču kod 59% (27) učenika. Razlika je najveća u trećem razredu 62% (35). Rezultati u drugom, trećem i četvrtom razredu odraz su nastave poezije i školske interpretacije lirske pjesme. Pokazatelji po spolu prikazani su u tablici 3.

Razvidno je iz grafikona da su rezultati ujednačeni, samo u prvom razredu i djevojčice i dječaci više vole priču, a u drugom samo djevojčice više vole priču, a u ostalim razredima ujednačenim postotkom i jedni i drugi se opredjeljuju za pjesmu.

Za učenike razredne nastave "najprimjerenija je tematska podjela lirske poezije. Podjela prema drugim kriterijima nadilaze kognitivne mogućnosti tih učenika" (Rosandić, 1993:124). Učenicima je ponuđeno pitanje odabira i ovo su rezultati:

Rang	Vrsta pjesme			
	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred
1.	o životinjama	o prirodi	o životinjama	o djetinjstvu i ljubavi ⁴
2.	o prirodi	o životinjama	o prirodi	o životinjama
3.	o igri	o igri	o domovini	o igri
4.	o djetinjstvu	o ljubavi	o ljubavi	o domovini
5.	o domovini	o domovini	o igri	o prirodi
6.	o različitim pred.	o djetinjstvu	o djetinjstvu	o različitim pred.
7.	o ljubavi	o različitim pred.	o različitim pred.	

Tablica 4. Pokazatelji interesa za vrstu lirske pjesme s obzirom na temu

Razvidno je iz tablice da su u sva četiri razreda pjesme o prirodi, o životinjama, djetinjstvu i igri visoko rangirane. Zanimljivo je da su pjesme o ljubavi u prvom razredu na posljednjem mjestu, možda zato što ne pripadaju njihovom životnom iskustvu za razliku od četvrtog razreda gdje su na prvom mjestu.

⁴ Pjesme o ljubavi i djetinjstvu dijele prvo mjesto.

Analiza po spolu:

Rang	Vrsta pjesme							
	1. razred		2. razred		3. razred		4. razred	
	Dječaci	Djevoj.	Dječaci	Djevoj.	Dječaci	Djevoj.	Dječaci	Djevoj.
1.	o životinj.	o životinj.	o životinj.	o prir.	o životinjama	o životinjama	o igri	o ljubavi
2.	o prirodi.	o prirodi	o prirodi	o igri	o prirodi	o ljubavi	o djetinjstvu	o djetinjstvu
3.	o igri	o djetinj.	o igri	o ljub.	o domovini	o prirodi	o životinjama	o domovini
4.	o domov.	o igri	o domov	o životinj.	o igri	o domovini	o domovini	o životinjama
5.	o djetinj.	o različ. predm.	o ljubavi	o djetinj.	o ljubavi	o djetinjstvu	o prirodi	o igri
6.	o različ. predm.	o ljubavi	o djetinj.	o domov.	o djetinjstvu	o igri	o ljubavi	o prirodi
7.	o ljubavi	o domovini	o različ. predm.	o različ. predm.	o različitim predmetima	o različitim predmetima	o različitim predmetima	o različitim predmetima

Tablica 5. Pokazatelji interesa za tematsko ustrojstvo pjesme po spolu

Razvidno je da nema značajnih odstupanja vezanih za spol i uzrast učenika. Veća razlika se pokazala, jedino u 4. rzedu gdje je tema ljubavi kod djevojčica visoko, a kod dječaka ne ulazi u poetske interese što zapravo prati psihološki razvoj dječaka.

Istraživanje je obuhvatilo i interes za emocionalno ustrojstvo pjesme gdje se pokazalo veliko podudaranje u svim razredima:

Rang	Emocionalno ustrojstvo pjesme			
	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred
1.	radosne	radosne	radosne	radosne
2.	šaljive	šaljive	šaljive	šaljive
3.	podrugljive i smiješne	podrugljive i smiješne	podrugljive i smiješne	podrugljive i smiješne
4.	tužne	tužne	ozbiljne	ozbiljne
5.	ozbiljne	ozbiljne	tužne	tužne

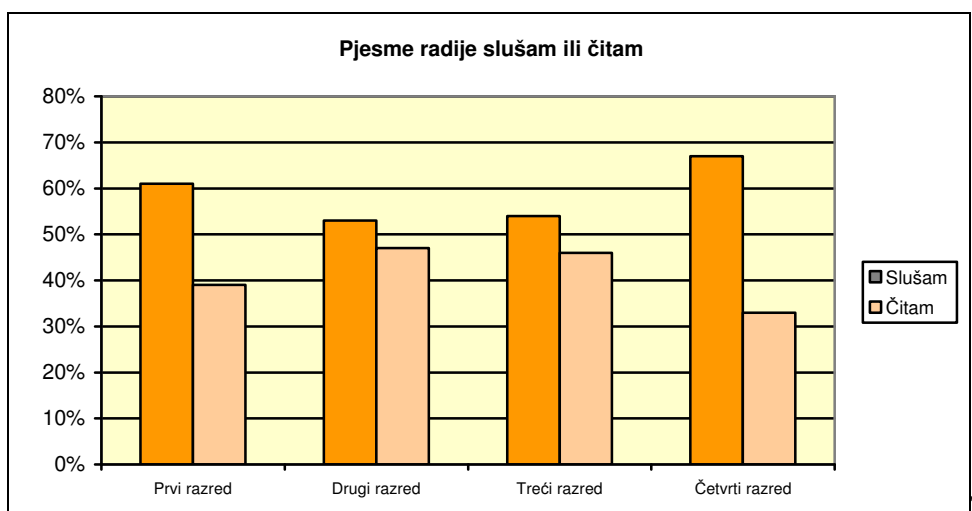
Tablica 6. Pokazatelji interesa za emocionalno ustrojstvo pjesme

Nema značajnih odstupanja ni kod dječaka ni kod djevojčica vezano uz interes za emocionalno ustrojstvo pjesme. Odgovori su očekivani jer je svijet djetinjstva ispunjen vedrinom.

Rang	Emocionalno ustrojstvo pjesme							
	1. razred		2. razred		3. razred		4. razred	
	Dječaci	Djevoj.	Dječaci	Djevoj.	Dječaci	Djevoj.	Dječaci	Djevoj.
1.	radosne	radosne	radosne	radosne	radosne	šaljive	radosne	radosne
2.	šaljive	podrug. i smiješne	šaljive	šaljive	šaljive	radosne	šaljive	šaljive
3.	podrug. i smiješne	šaljive	tužne	podrug. i smiješne	podrug. i smiješne	podrug. i smiješne	podrug. i smiješne	ozbiljne
4.	ozbiljne	tužne	podrug. i smiješne	tužne	ozbiljne	tužne	ozbiljne	podrug. i smiješne
5.	tužne	ozbiljne	ozbiljne	ozbiljne	tužne	ozbiljne	tužne	tužne

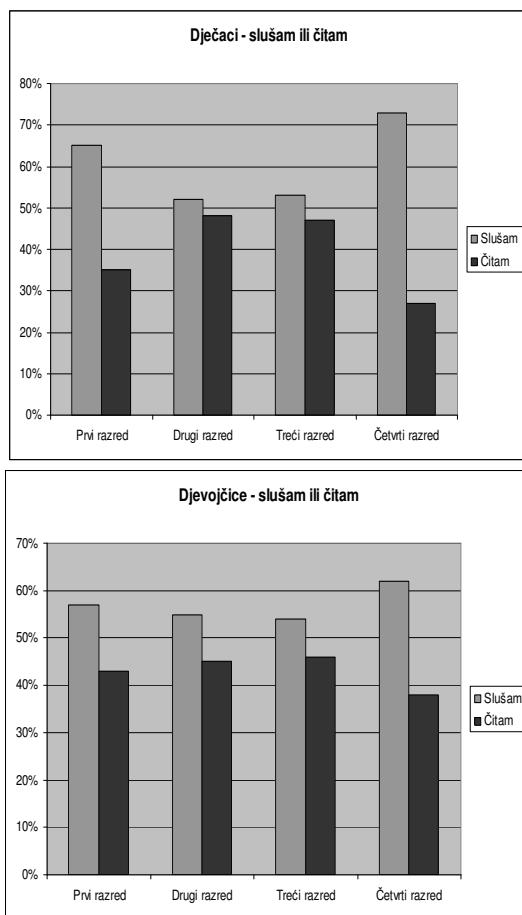
Tablica 7. Pokazatelji interesa za emocionalno ustrojstvo pjesme po spolu

Učenici razredne nastave vezani su uz učitelje, u književnoj komunikaciji ostvaruje se posebno povjerenje između učenika i učitelja te je jedno anketno pitanje posvećeno primanju poezije. Na pitanje slušaju li učenici radije ili čitaju poeziju ovakvi su odgovori:

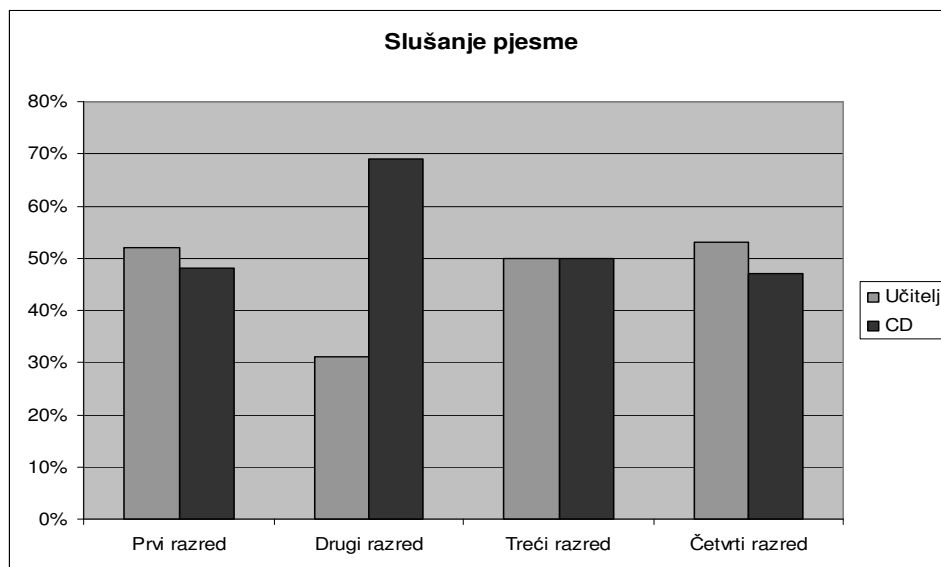
Tablica 8. Pokazatelji interesa za primanje pjesme

Razvidno je da učenici radije primaju pjesmu slušanjem. Provjeren je ima li razlika u primanju pjesme po spolu:

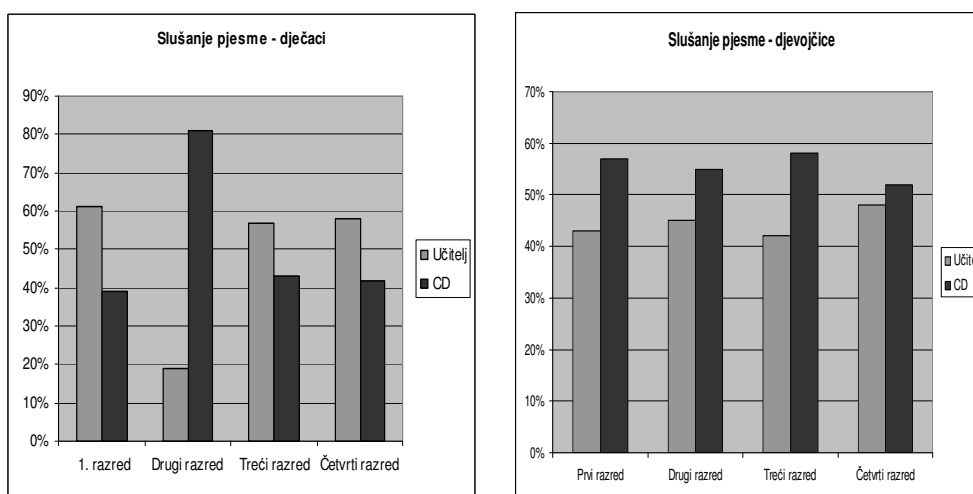
Tablica 9. Pokazatelji interesa po spolu za primanje pjesme

Iz grafikona je razvidno da nema razlika i da prevladava slušanje poezije. Sljedeće pitanje ispituje položaj učiteljevoga čitanja u razredu i primanja poezije iz drugih izvora, kao što je slušanje s CD-a.

Tablica 10. Pokazatelji interesa za slušanje pjesme

Rezultati su neočekivani, podjednaki su interesi za učiteljevo čitanje i slušanje s CD-a, a u drugom razredu prevladava slušanje s CD-a. Očekivani su odgovori koji bi dali prednost učiteljevom čitanju zbog posebne vezanosti učenika razredne nastave za učitelja i odnosa povjerenja koji vlada u učionicama.

Tablica 11. Pokazatelji interesa po spolu za slušanje pjesme

Iz grafikona je razvidno da dječaci, osim učenika drugih razreda, vole slušati učiteljevo čitanje poezije, a djevojčice, u svim razredima, vole slušati poeziju s CD-a. Razlozi leže i u različitim recepcijskim značajkama dječaka i djevojčica koje se više pokazuju u četvrtom razredu, nego prije.

ZAKLJUČAK

Istraživanje je pokazalo da prevladava interes za poeziju u odnosu na prozu kod učenika razredne nastave u Gospiću. Očito, učenike razredne nastave više privlače svijet lirске pjesme, rima i pjesničke slike, nego fabula i likovi. Odstupanje se jedino javlja u prvim razredima što je očekivano jer je priča sa svojim značajkama puno bliža predčitateljskim iskustvima.

Mlađi osnovci u Gospiću opredjeljuju se za pjesme s temama o prirodi, životinjama, igri, djetinjstvu, a manje ih zanima domoljubna, ljubavna tematika. Ako usporedimo s Tenšekovim istraživanjem (1983.), iako u ovom istraživanju nisu ponuđeni odgovori učenicima koje je Tenšek postavio, možemo zaključiti da se razlika javlja u pjesmama u domovini. Pjesme o domovini su učenicima trećih razreda prije 25 godina bile privlačnije. Pjesme o prirodi današnje učenike u Gospiću zaokupljaju i privlače kao i učenike prije 25 godina.

Učenici razredne nastave reagiraju na vrste pjesama prema svojim intelektualno-emotivnim i recepcijskim sposobnostima. Odstupanja se javljaju u trećim razredima gdje su učenici spremniji prihvatiti «ozbiljnije» pjesme, što ukazuje na stupanj razvijenosti emotivno-intelektualnih i perceptivnih sposobnosti. Razlika se između današnjih učenika u Gospiću i učenika u Zadru prije pet godina pojavljuje u radosnim pjesmama. Učenike u Zadru gotovo ne privlače radosne pjesme, a učenike u Gospiću radosne pjesme uz šaljive najviše privlače.

Učenici su skloniji humorističnim i vedrijim pjesmama, nego ozbiljnijim i sjetnijim. Slušanju poezije skloniji su učenici prvih razreda, što je očekivano jer nisu razvili svoje čitateljske kompetencije i navikli su na primanje poezije i uopće književnoga teksta čitanjem odrasle osobe. U drugim, trećim i četvrtim razredima prevladava interes za slušanje poezije bez obzira na čitateljske kompetencije što ukazuje na činjenicu da je poezija slušni užitak. Važno je ravnomjerno razvijati učenikove slušne i čitateljske kompetencije jer poezija od učenika traži emotivnu i intelektualnu angažiranost.

Učenici razredne nastave podjednako vole učiteljevo interpretativno čitanje i slušanje interpretativnog čitanja sa CD-a što ukazuje na činjenicu da se u nastavi poezije ne smije isključivo njegovati učiteljevo interpretativno čitanje ili isključivo slušanje interpretativnog čitanja sa CD-a. Odstupanje se jedino javlja u drugim razredima koji su skloni slušanju interpretativnog čitanja sa CD-a.

Razvidno je da je anketa pokazala da se zanimanje učenika za poeziju povećava iz razreda u razred. Tematski interesi prate psihički razvoj učenika i pokazuju u odabiru tematskog i emotivnog ustrojstva pjesme specifičnosti psihološkog razvoja po razredima. Suvremena nastava bi trebala uvažavati poetske interese učenika. Važna je uloga

učitelja u stvaranju kreativne nastave i svakako treba oslušivati učenčke interese i nastavu organizirati na tim polazištima te razvijati tematske, recepcijske interese svojih učenika. Izbor pjesama u čitankama treba pratiti poetske interese učenika.

LITERATURA

1. Bacalja, R; Klarin, M; Jordan, M; (2003.), O nekim osobitostima recepcije dječje poezije u mlađim razredima osnovne škole – rezultati jedne ankete, *Djetinjstvo, razvoj i odgoj*, Sveučilište u Zadru, Zadar, br. 2, str. 271-276.
2. Crnković, M. – Težak, D. (2002.), *Povijest hrvatske dječje književnosti*, Znanje, Zagreb
3. Hranjec, S. (2006.) *Pregled hrvatske dječje književnosti*, Školska knjiga, Zagreb.
4. Mužić, V. (1999.); *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*; Educa, Zagreb.
5. *Nastavni plan i program za osnovnu školu u Republici Hrvatskoj*, (2006) Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb.
6. Rosandić, D. (1993.), *Novi metodički obzori*, Školske novine, Zagreb.
7. Tenšek, S. (1986.), *Recepcija suvremene dječje poezije*, Školske novine, Zagreb.
8. Zalar, I. (1979.), *Nazorovo stvaralaštvo za djecu*, Školska knjiga, Zagreb.

POETIC INTERESTS OF PRIMARY-SCHOOL PUPILS

Summary

This paper deals with the interests of children for lyric poem in the early grades of the primary schools. It commences with the characteristics of the lyric poem, its position in the teaching process and previous researches in the methodical literature. The research was conducted in the primary school in Gospić in county of Lika-Senj. It was based on the chosen sample of children in the early grades of the primary school. The results are showed and analysed.

Key words: *interest, poem, primary schools, student*

INTERESSI POETICI DEGLI ALUNNI DELLA SCUOLA PRIMARIA

Riassunto

Nel saggio si parla dell'interesse verso la poesia degli alunni nella scuola primaria. Si parte dalle caratteristiche della poesia lirica e dalla sua posizione nell'insegnamento nonché dalle ricerche esistenti nella bibliografia didattica. La ricerca è stata eseguita nella scuola elementare di Gospić, nella regione della Lika e di Segna, su un campione scelto di alunni della scuola primaria. I risultati ottenuti sono presentati e analizzati nel presente saggio.

Parole chiave: *interessi, poesia, scuola primaria, alunno*